

DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNDE
YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM

DEĞERLER EĞİTİMİ MERKEZİ YAYINLARI

© Eserin Her Türlü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak
Değerler Eğitimi Merkezi Yayınlarına aittir.

ISBN :978-605-4036-24-0

Sertifika No: 16093

Kitabın Adı

Din Eğitimi ve Öğretiminde Yapılandırmacı Yaklaşım

Kitabın Yazarı

Dr. Mahmut ZENGİN

Yayın Koordinatörü

Hüseyin KADER

Kapak Tasarım

Nihal KOÇAN

Baskı-Cilt

Pasifik Ofset

0212 412 17 77

Dem Yayınları Ensar Neşriyat Tic. A. Ş. Organizasyonudur.

1. Basım

Mart 2011

İsteme Adresi

Kızıtaşı Cad. No: 10 Fatih / İstanbul

Tel : (0212) 491 19 03 – 491 19 04 Faks : (0212) 491 19 30

www.ensarnesriyat.com.tr ensar@ensarnesriyat.com.tr

**DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİNDE
YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM**

Dr. Mahmut ZENGİN

İstanbul, 2011

Dr. Mahmut Zengin

1978 yılında Erzurum'un Oltu ilçesinde doğdu. İlkokul, Ortaokul ve Lise öğrenimini Oltu'da tamamladı. 2000 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2000-2001 eğitim öğretim yılında Erzurum'da bir yıl öğretmenlik yaptı. 2001-2002 eğitim öğretim yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Ana Bilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı. 2004 yılında *"Din Eğitimi Açısından Karun Kıssası Işığında İnsanın Özellikleri"* konulu Yüksek lisans tezini tamamladı. Aynı yıl Din Eğitimi Bilim Dalında doktora eğitimine başladı. 2010 yılında *"Yapılandırıcılık ve Din Eğitimi, İlköğretim DKAB Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi ve Öğretmen Görüşleri Açısından Etkililiği"* konulu doktora tezini tamamladı. Alanı ile ilgili yayına hazırladığı ve editörlüğünü yaptığı kitap çalışmaları ve makaleleri bulunmaktadır. İngilizce ve Arapça bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
TABLolar LİSTESİ.....	12
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	15
KISALTMALAR.....	16
GİRİŞ.....	17

BİRİNCİ BÖLÜM

BİLİM ANLAYIŞINDAKİ DEĞİŞİM VE ÖĞRENME KURAMLARINDAKİ GELİŞMELER

I. Bilim Anlayışındaki Paradigma Değişimi.....	23
II. Öğrenme Kuramlarındaki Gelişmeler.....	29
A. Nesnel Öğrenme Kuramları.....	30
a) Davranışçı Kuramlar.....	30
b) Bilişsel Kuramlar.....	34
B. Öznel Öğrenme Kuramları.....	39

İKİNCİ BÖLÜM

YAPILANDIRMACI YAKLAŞIM

I. Tarihsel ve Felsefi Arka Plan.....	43
II. Kavramsal Çerçeve ve Türkçe Terminoloji Problemi.....	48
III. Yapılandırmacılığın Çeşitleri.....	50
A. Bilişsel Yapılandırmacılık.....	51
B. Radikal Yapılandırmacılık.....	56
C. Sosyal Yapılandırmacılık.....	59
IV. Yapılandırmacı Anlayışların Ortak ve Farklı Noktaları.....	65
V. Yapılandırmacılık ve Davranışçılık Arasındaki Farklılıklar.....	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YAPILANDIRMACILIĞIN ÖĞRENME-ÖĞRETME
SÜRECİNE YANSIMALARI

I. Yapılandırmacı Öğrenme ve Temel İlkeleri.....	77
II. Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretim Tasarımı.....	83
III. Yapılandırmacı Öğrenme Ortamları.....	89
IV. Yapılandırmacılık ve Öğretmenin Rolü.....	95
V. Yapılandırmacılık ve Öğrenci Rolü.....	98
VI. Yapılandırmacılıkta Ölçme ve Değerlendirme.....	101
VII. Yapılandırmacı Öğrenme Modelleri.....	109
A. Öğrenme Döngüsü Yaklaşımı	109
B. Yapılandırmacı Yaklaşımın 4 Aşamalı Modeli.....	111
C. Yapılandırmacı Yaklaşımın 5E Modeli.....	112
D. Yapılandırmacı Yaklaşımın 7E Modeli.....	115

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
YAPILANDIRMACI ÖĞRENME-ÖĞRETMEDE
YÖNTEM VE STRATEJİLER

I. Buluş Yoluyla Öğrenme	122
II. Aktif Öğrenme.....	123
III. İşbirlikli Öğrenme	125
IV. Bağlamlı Öğrenme.....	127
V. Örnek Olay Yöntemi.....	129
VI. Probleme Dayalı Öğrenme.....	131
VII. Projeye Dayalı Öğrenme.....	136
VIII. Durumlu Öğrenme.....	142
IX. Bilişsel Çıracılık	149

BEŞİNCİ BÖLÜM
DİN EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ AÇISINDAN
YAPILANDIRMACILIK

I. Yapılandırmacılığın Dayandığı Felsefi Temeller.....	156
II. Yapılandırmacılığın Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi.....	161
III. Dini Çoğulculuk.....	168
A. Dışlayıcılık (Exclusivism).....	170
B. Kapsayıcılık (Inclusivism).....	171
C. Çoğulculuk (Pluralism).....	172
IV. Din Eğitimi ve Öğretimi Açısından Çoğulculuk.....	176
V. Din Eğitimi ve Öğretimi Bağlamında Okullarda Dinlerin Öğretimi.....	181
A. Dini Öğrenme (Learning Religion).....	181
B. Din Hakkında Öğrenme (Learning About Religion).....	182
C. Dinden Öğrenme (Learning From Religion).....	183
VI. Din Eğitimi ve Öğretimi için Yapılandırmacı Bazı Uygulama ve Öneriler.....	183

ALTINCI BÖLÜM
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETİM
PROGRAMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

I. Temele Alınan Yaklaşım.....	201
II. İçerik: Öğrenme Alanları / Üniteler / Konular.....	206
A. İnanç Öğrenme Alanı.....	207
B. İbadet Öğrenme Alanı.....	208
C. Hz. Muhammed Öğrenme Alanı.....	209
D. Kur'an ve Yorumu Öğrenme Alanı.....	210
E. Ahlak Öğrenme Alanı.....	211
F. Din ve Kültür Öğrenme Alanı.....	212
III. Öğrenme Çıktıları.....	215

A. Genel Amaçlar.....	216
B. Temel Beceriler.....	218
C. Davranışlar /Kazanımlar.....	219
D. Kavramlar.....	220
E. Değerler.....	221
IV. Öğrenme Öğretme Süreçleri.....	222
V. Ölçme ve Değerlendirme.....	227
VI. Sonuç ve Öneriler.....	228

YEDİNCİ BÖLÜM

YENİ İLKÖĞRETİM DKAB ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN ETKİLİLİĞİ: NİTEL BİR ARAŞTIRMA

I. Araştırmanın Amacı.....	238
II. Araştırmanın Yöntemi.....	238
A. Araştırma Modeli.....	238
B. Evren ve Örneklem.....	239
C. Veri Toplama Aracı.....	239
D. Verilerin Analizi.....	240
III. Bulgular.....	241
A. Genel olarak İlköğretim DKAB Dersi Öğretim Programı ve Hizmet-İçi Eğitime İlişkin Bulgular.....	241
B. Programın Temele Aldığı Yaklaşımla İlgili Bulgular.....	252
C. Programın Amaç ve Kazanımları ile İlgili Bulgular.....	262
D. Programın İçeriği ile İlgili Bulgular.....	279
E. Programın Öğrenme-Öğretme Süreci İle İlgili Bulgular.....	303
F. Programın Ölçme ve Değerlendirme Boyutuyla İle İlgili Bulgular.....	313
IV. Sonuç ve Öneriler.....	320
SONUÇ.....	333
EKLER.....	347
KAYNAKÇA.....	351

ÖNSÖZ

Günümüz dünyasında siyasi, dini, kültürel, sosyal, ekonomik vb. birçok alanda çok hızlı değişimler meydana gelmektedir. Hayatın birçok alanındaki bu değişim ve dönüşümler ülkelerin eğitim anlayışlarında da bazı değişim ve düzenlemeleri zorunlu kılmaktadır. İnsana bakış, ona atfedilen değer, okuldaki pozisyonu ve algılanış biçimi, öğretmen rolleri, kullanılan metot ve teknikler gibi daha sayabileceğimiz birçok konuda artık geleneksel anlama biçimleri ve uygulamalarından uzaklaşmak gerektiği fikri ağırlık kazanmakta ve yeni bir bakış açısı önerilmektedir. Eğitimdeki paradigma değişimine baktığımızda nesnellikten öznelliğe doğru bir sürecin işlediğini söyleyebiliriz. Öğrenenlerin daha önceden hazırlanmış içeriği aynen alması ve davranışsal olarak göstermesi şeklinde tanımlanabilecek olan davranışçılıktan, bilişsel süreçlerin ihmal edildiğini, öğrenmenin sadece davranışsal sonuçlarla ilişkilendirilmesinin yetersiz kalacağını ve öğrenmenin daha karmaşık bir durum arz ettiği fikrini öne çıkaran bilişselciliğe, nihayet bilişsel yaklaşımın temel parametrelerini kullanarak yeni bir anlayış ortaya koyan yapılandırmacılığa doğru bir değişim çizgisi görülmektedir. Yapılandırmacılık, bu yaklaşımlar içinde öznelci bir bakış açısını çok daha fazla ön plana çıkarmaktadır. Yapılandırmacılığın öğrenme öğretme sürecine nasıl yansıdığı konusunda şunları söylemek mümkündür: Artık öğretim değil öğrenme kavramı merkezi bir konuma oturtulmuştur.

Öğrenen, pasif ve bilgiyi olduğu gibi alan bir pozisyonundan bilgiyi kendisi için oluşturan ve bu süreçte aktif olan bir konuma geçerken, öğretmen ise bu süreçte rehber ve kolaylaştırıcı fonksiyonunu üstlenmiştir. Öğrenenlerin program sonunda ne öğrendiği değil, öğrenme sürecindeki performansı değerlendirme çalışmalarında öne çıkmıştır. Bütün bunlar, eğitimdeki bir paradigma değişimini ifade etmektedir. Bu değişimin bir göstergesi olarak eğitim sistemimizde din eğitim ve öğretimi kapsamında yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programları da bu yaklaşım çerçevesinde yeniden hazırlanmış ve uygulamaya konmuştur. Bu nedenle meselenin Din eğitimi ve öğretimi açısından araştırılması gereği ortaya çıkmıştır.

Bu çerçevede, araştırma yedi bölüm olarak hazırlanmıştır. Birinci bölümde bilim anlayışındaki paradigma değişimine ve bu bilim anlayışının eğitimde ne tür bir dönüşümü gerçekleştirdiğine değinilmiş, bu kapsamda öğrenme kuramlarındaki gelişmelere yer verilmiştir. İkinci bölümde yapılandırmacı yaklaşımın kuramsal boyutları üzerinde durulmuş, bu çerçevede yapılandırmacı yaklaşımın felsefi ve tarihi arka planı incelenmiş, davranışçı yaklaşımlardan ne tür farklılıklar içerdiğine değinilmiştir. Üçüncü bölümde, öğrenme öğretme sürecine yansımaları bağlamında yapılandırmacılığın temel özellikleri, yapılandırmacı öğretim tasarımı, öğrenme ortamı, ölçme değerlendirme, öğretmen ve öğrenci rolleri ile öğrenme modelleri ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde, yapılandırmacılığın öğrenme öğretme sürecinde öne çıkardığı temel bazı yöntem ve stratejiler incelenmiştir. Beşinci bölümde ise yapılandırmacılığın temel varsayımları doğrultusunda din eğitimi ve öğretimi açısından sunduğu imkanlar ve sınırlılıklar ele alınmış, bu çerçevede öncelikle yapılandırmacılığın felsefi dayanakları din eğitimi açısından tartışılmış, dinsel çoğulculuk, din eğitimi ve öğretimi bağlamında çoğulculuk, okullarda dinlerin öğretiminde uygulanan modeller ile yapılandırmacılığın temel prensipleri doğrultusunda din eğitim ve öğretimi için bazı uygulama ve önerilere yer verilmiştir.

Altıncı bölüm, yeni DKAB Öğretim Programının değerlendirilmesine ayrılmıştır. Yeni DKAB Öğretim Programı, yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda yeniden hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Bu

nedenle yeni program, programın öğeleri açısından değerlendirilmiştir. Yedinci bölümde ise yeni DKAB Öğretim Programının etkililiği konusunda öğretmenlerin görüşleri nitel bir araştırma ile tespit edilmeye çalışılmış, bu kapsamda programın temel yaklaşımı, hizmet içi eğitim, amaç ve kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme gibi boyutları hakkında elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Araştırma, sonuç bölümü ile bitirilmiş ve nitel görüşme formu ek olarak araştırmanın son kısmına eklenmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde beni sürekli motive eden ve katkılarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Mahmut Çamdibi'ne, çalışmanın başlangıcından son haline kadar her aşamada bilgi ve fikirleriyle bana ışık tutan değerli hocam Prof. Dr. Recep Kaymakcan'a, katkılarını esirgemeyen Prof. Dr. M. Faruk Bayraktar'a, çalışmanın birçok boyutunda bana yardımcı olan değerli dostlarım ve çalışma arkadaşlarım Hulusi Yiğit'e, Mustafa Yılmaz'a, İbrahim Aşlamacı'ya ve Muhammet Yılmaz'a, her zaman yanımda olan ve bana güç veren sevgili eşim Hatice'ye ve burada ismini saymadığım diğer hocalarıma, arkadaşlarıma ve aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Mahmut ZENGİN

Mart, 2011 İstanbul

TABLOLAR LİSTESİ

(Teorik Bölüm)

	Sayfa No
Tablo 1: Pozitivist ve Postmodern Bilim Anlayışlarına İlişkin Temel Dönüşümler.....	28
Tablo 2: Davranışçı ve Yapılandırmacı Yaklaşımların Karşılaştırılması.....	73
Tablo 3: Bilgiye Olan Bakışın Öğretime Bakışı Etkilemesi.....	83
Tablo 4: Öğretim Tasarımının Beş Alanı Kapsamında Yapılandırmacı Öğrenme Ortamı Geliştirmek İçin Bir Çerçeve.....	87
Tablo 5: Geleneksel ve Yapılandırmacı Sınıfların Özellikleri.....	93
Tablo 6: Geleneksel ve Yapılandırmacı Modele Dayalı Öğrenmenin Karşılaştırılması.....	94
Tablo 7: Geleneksel ve Otantik Değerlendirme Metotlarının Karşılaştırılması.....	106
Tablo 8: Problem Geliştirme İçin Kontrol Listesi.....	134
Tablo 9: Durumlu Öğrenme Ortamı	145
Tablo 10: Sıradan İnsanlar, Öğrenciler ve Uygulayıcıların Öğrenme Etkinlikleri..	146
Tablo 11: Eski ve Yeni Programdaki Ünitelerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı.....	215

(Nitel Araştırma Bölümü)

Tablo 1: Öğretmenlerin Özellikleri.....	239
Tablo 2: Öğretmenlerin Program Değişikliği İle İlgili Kaygı Durumları.....	246
Tablo 3: Hizmet İçi eğitimin Yeterliliğine Dair Öğretmenlerin Görüşleri.....	248
Tablo 4: Hizmet İçi Eğitimin Yeni Programa Göre DKAB Öğretimine Dair Bir Görüş Oluşturup Oluşturmadığına Dair Görüşler.....	250
Tablo 5: Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Dışında Başka Bir Eğitim veya Çalışmaya Katılım Durumları.....	251

Tablo 6: Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim Dışında Faydalandıkları Kaynaklar ve Yaptıkları Çalışmalar.....	252
Tablo 7: Öğretmenlerin Yeni DKAB Öğretim Programını İnceleme Durumları..	252
Tablo 8: Yeni Programın Getirmiş Olduğu Farklılıklara ve Yeniliklere Dair Öğretmenlerin Görüşleri.....	253
Tablo 9: Yeni DKAB Programının Temele Aldığı Yaklaşımına Dair Öğretmenlerin Görüşleri.....	255
Tablo 10: Yeni DKAB Programının Temele Aldığı Yaklaşımların Uygulanabilirliğine Dair Görüşler.....	258
Tablo 11: Yeni DKAB Programının Amaçlarının Böyle Bir Ders İçin Yeterliğine Dair Görüşler.....	264
Tablo 12: Yeni DKAB Programının Amaçlarının Mevcut Koşullarda Gerçekleştirilebilirliğine Dair Öğretmenlerin Görüşleri.....	265
Tablo 13: Yeni DKAB Programının Kazanımlarının Açık ve Anlaşılır Olma Durumlarına Dair Öğretmenlerin Görüşleri.....	269
Tablo 14: Kazanımlarının Öğrenci Gelişim Özelliklerine Uygunluğu Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri.....	270
Tablo 15: Kazanımlarının Sayısı Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri.....	273
Tablo 16: Kazanımlar ile Ünite konu Açılımları Arasındaki Tutarlılığa Dair Öğretmenlerin Görüşleri.....	275
Tablo 17: Kazanımların Mevcut Koşullarda Gerçekleştirilebilirliğine Dair Öğretmenlerin Görüşleri	276
Tablo 18: DKAB Programının İçeriğinin Amaçlarla Tutarlılığı Konusunda Öğretmenlerin Görüşleri.....	279
Tablo 19: Programdaki Öğrenme Alanları, Ünite ve Konuların Dağılımı Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri.....	281
Tablo 20: Ünite ve Konuların Öğrencilerin Seviyesine Uygunluğu Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri.....	283
Tablo 21: İçeriğin Boyutu Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri.....	290
Tablo 22: DKAB Programının Nasıl Bir Din (İslam) Öğretimini Esas Aldığına Dair Öğretmenlerin Görüşleri.....	296
Tablo 23: DKAB Programının Temel Yaklaşım ve İçeriğinin Ders Kitaplarına Yeterli Düzeyde Yansıma Durumu Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri.....	300

Tablo 24: Programın Öğrenme-Öğretme Sürecine Dair Sunduğu Bilgilerin Yeterliği Konusunda Öğretmenlerin Görüşleri.....	303
Tablo 25: Programın Öğrenme-Öğretme Sürecine Dair Sunduğu Etkinlikler ve Açıklamaların Yeterli ve Anlaşılır Olma Durumlarına Dair Öğretmenlerin Görüşleri.....	304
Tablo 26: Yeni Programla Birlikte Öğretmenlik Rollerinde Hangi Boyutlarda Değişimler Olduğuna Dair Öğretmenlerin Görüşleri.....	306
Tablo 27: Okul Yönetiminin Programın Uygulanması Noktasında Yeterli Desteği Sağlama Durumları Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri.....	311
Tablo 28: Yeni DKAB Programındaki Alternatif Ölçme Değerlendirme Yöntemlerinin Öğrenci Gelişim Düzeylerine Uygunluğu Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri.....	317

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Öğrenmeye İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar.....	29
Şekil 2: Vygotsky’de Yakınsal Gelişim Alanı.....	62
Şekil 3: Öğrenme döngüsünden 5E Modeline Geçiş.....	113
Şekil 4: Öğrenme Etkinliklerinin Gruplandırılması.....	122

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren/ler
DEM	: Değerler Eğitimi Merkezi
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
ERG	: Eğitim Reformu Girişimi
İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: Sayfa
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Ve saire